

Meleklerle İman: Rahmetle Kuşatılmak

13 Kasım 2013

Hadisler

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, bir gün Resûlullah (sav) insanların arasında oturuyordu. Yanına bir adam geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, iman nedir?" diye sordu. Resûlullah şöyle buyurdu: "Allah'a, meleklerine, kitabına, O'na kavuşmaya ve peygamberlerine iman etmendir. (Aynı şekilde) öldükten sonra son dirilişe iman etmendir..." (Soran kişi yanından ayrıldıktan sonra) Resûlullah buyurdu ki, "Bu (gelen) Cibrîl'dir, insanlara dinlerini öğretmek için geldi." (M97 Müslim, Îmân, 5)

Hiz. Âişe'nin rivayet ettiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Melekler nurdan, cinler alevli ateşten, Âdem ise size (Kur'an'da) tarif edildiği üzere (balçıktan) yaratılmıştır." (M7495 Müslim, Zühhd, 60)

Ebû Hüreyre veya Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "İnsanların amellerini kayıt altına alan meleklerden başka bir de Allah'ın yeryüzünde dolaşan melekleri vardır. Bunlar Allah'ı zikreden topluluklara rastladıklarında, 'Aradığınız işte burada, haydi gelin!' diye birbirlerine seslenirler. Hemen oraya gelerek dünya semasına kadar onları çepeçevre kuşatırlar. Allah, o meleklerle sorar: 'Kullarımı bıraktığınızda onlar ne yapıyorlardı?' Onlar da 'Biz onları bıraktığımızda sana hamdediyor, seni tazim ediyor ve seni anıyorlardı.' diye cevap verirler."... (T3600 Tirmizî, Deavât, 129)

Hiz. Ali, Resûlullah'tan (sav) şu sözleri duyduğunu haber vermiştir: "Hasta olan Müslüman kardeşini ziyarete giden kimse, onun yanında oturuncaya kadar (âdeti) cennet meyveleri içinde yürümüş olur. Oturduğu zaman onu rahmet kaplar. Eğer ziyareti sabahleyin olursa akşama kadar yetmiş bin melek onun için dua ve istiğfar eder. Ziyareti akşam olursa sabaha kadar yetmiş bin melek onun için dua ve istiğfar eder." (İM1442 İbn Mâce, Cenâiz, 2)

Abdullah (b. Mes'ûd) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın yeryüzünde dolaşan ve ümmetimin gönderdikleri selâmları bana ulaştıran melekleri vardır." (N1283 Nesâî, Sehiiv, 46)

Açıklama

Cebraîl aracılığıyla ilk vahyi alan Hiz. Peygamber, korku ve heyecanını üzerinden atıp Rabbinin kendisini Resûl olarak seçtiğinden emin olunca rahatlamıştı.¹ Rabbinin emirlerini kendisine taşıyan Cebraîl'in gelişini daha çok arzular olmuştu. Bir defasında Cebraîl'e, "Bize yaptığın bu ziyaretleri artırmana engel olan nedir?" demekten kendini alamamıştı. Buna yanıt yine Cebraîl

aracılığıyla gelmişti: “Biz (melekler), ancak Rabbinin buyruğuyla ineriz. Önümüzdekiler, arkamızdakiler ve bunlar arasındakiler hep O’nundur. Rabbin unutkan değildir.”²

“Elçi, haberci, güçlü, kuvvetli” anlamlarına gelen³ “melek” kelimesi, ilâhî dinlerde Allah ile insan arasında yer alan ve bu ikisinden tamamen farklı bir varlık sınıfını ifade eder. Yahudilikte ve Hristiyanlıkta Tanrı’nın emrinde olan, O’na ibadet eden, O’nunla insan arasında elçilik yapan ve insanı koruyan melekler, ateşten yaratılmış varlıklar olup gücün ve süratin sembolü olarak algılanan kanatlara sahiptirler. Her iki dinin kutsal metinlerinde sayılarının oldukça fazla olduğu ifade edilen meleklerin,⁴ sınırlı bilgi ve iradeleri vardır. Ayrıca kendi aralarındaki belirli hiyerarşik düzene ve görevlerine göre çeşitli sınıflara ayrılırlar. Bu varlıklar için ayrıca “iyi ve kötü melekler” şeklinde bir ayırım da söz konusudur.⁵ Yahudi inancında kimi zaman erkek olarak yorumlanan⁶ ve yemek yedikleri bildirilen⁷ melekler, Hristiyan anlayışında genel itibarıyla cinsiyetsiz kabul edilmektedir. Mahiyeti tam olarak açıklanmamakla birlikte bedenlerinin olduğu fıkri de mevcuttur.⁸

Arap toplumunda Hristiyan ve Yahudi inancına sahip olan kimseler bulunmakla beraber genel olarak çok tanrılı inanışlar hâkimdi. Bu inançlarda melekler genellikle insanı Tanrı’ya yaklaştıran varlıklar olarak görülmekteydi. Nitekim putperestler, insanların ilâhlarla doğrudan irtibat kurmaya ehil olmadıklarını düşünmekte, bu nedenle kendilerini onlara yakınlaştıracak birtakım varlıklara tapınmaktaydılar. Bazıları da doğrudan melekleri ilâh edinmişlerdi.⁹ Meleklerin dışı olduğu anlayışı yaygın olup onları Allah’ın kızları olarak tanımlayanlar da vardı.¹⁰

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de câhiliye toplumunun melekler hakkındaki bütün bu tasavvurlarını ortaya koyarak bunların yanlışlıklarını bildirmiştir. “İyi bilin ki halis (katıksız) din yalnız Allah’ındır. O’nu bırakıp da başka dostlar edinenler, ‘Biz onlara sadece, bizi Allah’a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.’ diyorlar.”¹¹ sözleriyle putlara tapan, Allah’ı bırakıp meleklerle, insanlara ve cinlere tapınanların ruh hâlini açıklamış, İslâm nuru geldiği hâlde bu inancını sürdürenlerin âhiretteki hâlini ise şöyle tasvir etmiştir: “O gün Rabbin, onları ve Allah’ı bırakıp da taptikları şeyleri bir araya getirir ve (taptiklarına) der ki: ‘Siz mi saptırdınız benim şu kullarımı, yoksa onlar kendileri mi yoldan çıktılar?’ Onlar, ‘Seni eksikliklerden uzak tutarız. Seni bırakıp da başka dostlar edinmek bize yaraşmaz. Fakat sen onlara ve atalarına o kadar bol nimet verdin ki sonunda seni anmayı unuttular ve helâke giden bir toplum oldular.’ derler.”¹²

Başka bir âyette ise sorusunu doğrudan kendilerine tapınılan meleklerle yönelteceğini söylemiştir: “Bunlar mı size ibadet ediyorlardı?” Melekler sonsuz saygıyla aynı cevabı vereceklerdir Yüce Rabbimize: “Seni eksikliklerden uzak tutarız. Onlar değil sen bizim dostumuzsun.”¹³

“Şüphesiz âhirete iman etmeyenler, meleklerle dışı isimleri veriyorlar. Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece zanna uyuyorlar. Şüphesiz zan, hakikate dair hiçbir şey ifade etmez.”¹⁴ diyen âlemlerin Rabbi, meleklerin dışı olarak algılanmasının yanlışlığını dile getirmiştir.

Bir başka âyette ise hem bu anlayış hem de meleklerin Allah'ın kızları olduğu fikri tamamen reddedilmiştir: "Ey Muhammed! Onlara sor: Kız çocukları Rabbinin de erkek çocukları onların mı? Yoksa biz melekleri dişi olarak yaratmışız da onlar şahit mi olmuşlar?"¹⁵ Yüce Allah, kendisiyle melek ve cin gibi görünmez varlıklar arasında akrabalık bağı kurulmasını kınamış¹⁶ ve inananlara meleklerin "Rahmân'ın kulları"¹⁷ olduğunu beyan etmiştir.

Meleklerle iman, İslâm inancının temel esaslarından biridir. Meleklerin varlığına iman, Allah'a samimiyetle bağlanan müminlerin en temel özelliklerinden olan gayba imanının¹⁸ bir göstergesidir. İnkârcıların, "Ona (açıktan göreceğimiz) bir melek indirilse ya!"¹⁹ sözlerine karşılık Yüce Allah'ın verdiği cevap bunu açıkça ifade etmektedir: "Eğer (öyle) bir melek indirseydik artık iş bitirilmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtırılmazdı. (Hemen helâk edilirlerdi.)"²⁰ ve melekleri reddetmek bir anlamda melek aracılığıyla gelen vahyi, meleğin vahiy getirdiği peygamberi ve bu vahyin sahibini yani Allah'ı da inkâr etmek demektir. Bu nedenle görünen ve görünmeyen âlemlerin Rabbi olan Allah, "Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler."²¹ âyetiyle iman esaslarını bildirirken meleklerle imanı, kendisine imanının hemen ardından zikretmiştir.²²

Aynı şekilde, Cebrail'in yönelttiği birtakım sorularla, müminlere dinin temel kavramlarını açıklayan Hz. Peygamber de, "İman nedir?" sorusunu şöyle cevaplamıştır: "Allah'a, meleklerine, kitabına, O'na kavuşmaya ve peygamberlerine iman etmendir. (Aynı şekilde) öldükten sonra son dirilişe iman etmendir."²³ Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın tek ilâh olduğunun şahitleri olarak tanıtılan²⁴ meleklerin varlığını reddedenlerin derin bir sapıklığa düşmüş olacağı kaydedilmiş,²⁵ ayrıca meleklerle düşman olmanın Allah'ın düşmanlığına sebep olacağı bildirilmiştir: "Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mîkâil'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır."²⁶

İslâm inancına göre melekler, duyularla algılanamayan ancak farklı suretlere girebilen, nurdan yaratılmış varlıklardır.²⁷ Bu nedenle insanlar tarafından görülemezler. Ancak peygamberler bazen onları asıl suretlerinde görebilmişlerdir.²⁸ Meleklerin,²⁹ maddî varlıklar gibi cinsiyet sahibi olma,³⁰ yeme içme gibi özellikleri yoktur.³¹ Âyet ve hadislerde bazı meleklerin çok güçlü ve heybetli oldukları haber verilmiş,³² ayrıca meleklerin ellerinden³³ ve kanatlarından bahsedilmiştir.³⁴ Ancak mahiyeti tam olarak bilinmediğinden, İslâm âlimleri tarafından, söz konusu el ve kanatların mecazî olarak anlaşılmasının daha doğru olacağı ifade edilmiş, meleklerin insanlara veya kuşlara benzer şekilde tasavvur edilmesi uygun görülmemiştir.

Melekler Allah'a tam teslimiyetin sembolüdür. Zira onlar, Allah'a kayıtsız şartsız itaat eden, O'nun emrinden çıkmayan sadık kullardır.³⁵ Allah'tan önce söz söylemez ve sadece Allah'ın emriyle iş görürler,³⁶ O'na asla karşı gelmezler.³⁷ Cebrail'in Allah Resûlü'ne söylediği üzere melekler, yalnızca Allah'ın izniyle hareket ederler,³⁸ O'nun bildirdiğinden başka bir şey

bilmezler³⁹ ve O'na huşû içinde ibadet ederler. "Şüphesiz Rabbin katındaki (melek)ler O'na ibadet hususunda kibirlenmezler. O'nu tesbih ederler ve yalnız O'na secde ederler."⁴⁰

Melekler, melekût âleminin görevlileridir. Sayılarını ve görevlerini tam olarak yalnızca Allah Teâlâ'nın bildiği meleklerin farklı dereceleri olduğu bildirilmiş,⁴¹ bunların bir kısmı hakkında âyet ve hadislerde bilgi verilmiştir. Allah Teâlâ'nın peygamberlerine vahiy iletmekle görevlendirdiği Cebrail,⁴² rızık ve rahmet meleği olan Mikâil, ölüm meleği olarak tanıtılan Azrail⁴³ ve kıyametin kopmasının habercisi olarak sûra üfleyecek olan İsrâfîl⁴⁴ dört büyük melek olarak bilinmektedir.⁴⁵ Bunların dışında Allah'a yakın olduğu kaydedilen mukarrebûn melekler,⁴⁶ arşı taşıyan melekler,⁴⁷ "kirâmen kâtibîn"⁴⁸ yani "saygın kâtipler" diye isimlendirilen, insanların iyi ve kötü amellerini kaydetmekle sorumlu melekler,⁴⁹ kulların dünyadaki hâllerini devamlı kaydeden melekler ve insanları korumakla görevli hafaza melekleri bulunmaktadır.⁵⁰ Ayrıca insanları kabirde karşılayacak olan "münker" ve "nekir" isimli sorgu melekleri,⁵¹ cennet ve cehennemin bekçiliğini yapan melekler⁵² ve azap melekleri olan zebanilerden⁵³ bahsedilmiştir.

Özel görevlerle sorumlu olduğu bildirilen meleklerin dışında, isimleri ve sayıları bilinmeyen öyle melekler vardır ki sanki yalnızca müminlerin iyiliği için yaratılmışlardır. Bunlardan bazıları Allah'ın vaadini ve rahmetini müjdeleyerek müminlere mânevî anlamda destek olurken⁵⁴ bazıları da onların bağışlanmaları için Allah'a niyaz ederler.⁵⁵ Bazıları hasta ziyaretinde bulunanlar için istiğfar edip⁵⁶ cuma namazına gelenlere şahitlik ederken⁵⁷ bazılarıysa sahura kalkan⁵⁸ ve sabırla oruç tutan müminler için rahmet dilerler.⁵⁹ Meleklerin bir kısmı namaz kılan insanlarla birlikte "âmîn" derken⁶⁰ bir kısmı ise her gün namazlarda müminlerle beraber olur.⁶¹ Ayrıca onlar Allah'ı zikreden ve Kur'an okuyan Müslümanları ziyaret eder.⁶² İlim meclislerinde ilim öğrenmek isteyenlere kanatlarını geren melekler⁶³ olduğu gibi bir de savaşlarda inananların yardımına koşan melek orduları vardır.⁶⁴ ve bütün bu melekler Allah Resûlü için hayır dua ederken⁶⁵ Peygamber Efendimizin ifade buyurduğu üzere, "Allah'ın yeryüzünde dolaşan ve ümmetimin gönderdikleri selâmları bana ulaştıran melekleri vardır."⁶⁶

Melekler, insanın doğumundan ölümüne kadar olan süreçte daima onlarla beraber olan,⁶⁷ onların iyiliği, dünya ve âhiret huzuru için çabalayan, onları koruyup gözeten, Allah ile aralarındaki birtakım münasebetlerde görev alan elçilerdir. Bu nuranî elçilerin varlığına inanan kişi yalnızlıktan korkmaz; bilir ki kimsenin olmadığı yerde kendisine Allah'tan sonra bu koruyucu varlıklar arkadaştır. Herhangi bir haksız ithama maruz kaldığında ve kimsenin kendisine inanmadığı zamanlarda ümitsizliğe kapılmaz; bilir ki ona Kirâmen Kâtibîn melekleri şahittir. En çaresiz kaldığı durumlarda dahi kendini bırakmaz; nurdan yaratılmış günahsız kulların Yüce Rabbe kendisi için yakarıшта bulunduğunu düşünerek ferahlar. Yaptığı her iyilikte meleklerin desteğini hissederek gönlü huzurla dolar ve ölüm onu ürkütemez. Çünkü meleklerin ölüm anında onu şu sözlerle karşılayacağına inanır: "Korkmayın, üzölmeyin, size (dünyada iken) vaad edilmekte olan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınızız. Çok bağışlayan ve çok merhametli olan Allah'tan bir ağırlama olarak, orada canlarınızın çektiği her

şey var, istediğiniz her şey orada sizin için var.”⁶⁸ Dolayısıyla Yüce Allah’ın şerefli kulları olan meleklerle Kur’ân-ı Kerîm’de ve Hz. Peygamber’in hadislerinde bildirildiği şekliyle inanmakla kişi, mümin olmanın temel şartlarından birini yerine getirmenin yanı sıra dünya hayatında kendisiyle barışık, huzurlu bir hayat sürmenin de sırrına erer.

Kaynak notları

1 B3 Buhârî, Bed’ü’l-vahy, 1.

2 Meryem, 19/64; B3218 Buhârî, Bed’ü’l-halk, 6; T3158; Tirmizî, Tefsîru’l- Kur’ân, 19.

3 RM11 İsfahânî, Müfredât, s. 1390-1393; CTS296 Cürcânî, Ta’rîfât, s. 296.

4 Kitâb-ı Mukaddes, vahiy, 5/11.

5 Kitâb-ı Mukaddes, Matta, 25/41.

6 Kitâb-ı Mukaddes, Tekvin, 6/2.

7 Kitâb-ı Mukaddes, Tekvin, 18/8.

8 “Melek”, DİA, XXIX, 39.

9 “Melek”, DİA, XXIX, 37.

10 Zuhruf, 43/16; Necm, 53/21.

11 Zümer, 39/3.

12 Furkân, 25/17-18.

13 Sebe’, 34/40-41.

14 Necm, 53/27-28.

15 Sâffât, 37/149-150.

16 Sâffât, 37/158.

17 Zuhruf, 43/19.

18 Bakara, 2/1-3.

19 En’âm, 6/8.

20 En’âm, 6/8.

21 Bakara, 2/285.

22 Bakara, 2/98, 177; Nisâ, 4/136.

- 23 M97 Müslim, Îmân, 5.
- 24 Âl-i İmrân, 3/18.
- 25 Nisâ, 4/136.
- 26 Bakara, 2/98.
- 27 M7495 Müslim, Zühd, 60.
- 28 M442 Müslim, Îmân, 290; HM26521 İbn Hanbel, VI, 237.
- 29 Bakara, 2/30-34.
- 30 Zuhuruf, 43/19; Saffât, 37/149-150.
- 31 Zâriyât, 51/24-28.
- 32 Tahrîm, 66/6; Tekvîr, 81/20.
- 33 En'âm, 6/93.
- 34 Fâtır, 35/1; M6839 Müslim, Zikir, 25; B4856 Buhârî, Tefsîr, (Necm) 1.
- 35 Nahl, 16/49-50.
- 36 Enbiyâ, 21/ 27.
- 37 Tahrîm, 66/6.
- 38 B3218 Buhârî, Bed'ü'l- halk, 6; Meryem, 19/64.
- 39 Bakara, 2/32.
- 40 A'râf, 7/206.
- 41 Sâffât, 37/164.
- 42 Şuarâ, 26/193-195; Tekvîr, 81/19-21.
- 43 Secde, 32/11; M6148 Müslim, Fedâil, 157.
- 44 Rİ1/85 İshâk b. Râhûye, Müsned, I, 85; BŞ353 Beyhakî, Şuabü'l-îmân, I, 312.
- 45 MŞ34958 İbn Ebû Şeybe, Musannef, Zühd, 47.
- 46 Nisâ, 4/172.
- 47 Hâkka, 69/17.
- 48 İnfitâr, 82/10.

- 49 T3600 Tirmizî, Deavât, 129; Kâf, 50/17-18.
- 50 En'âm, 6/61; Ra'd, 13/11.
- 51 T1071 Tirmizî, Cenâiz, 70.
- 52 Zümer, 39/71-73; Zuhruf, 43/77.
- 53 Alak, 96/15-18.
- 54 Fussilet, 41/30-32.
- 55 Mü'min, 40/7-9; Şûrâ, 42/5; N734 Nesâî, Mesâcid, 40.
- 56 İM1442 İbn Mâce, Cenâiz, 2.
- 57 M1984 Müslim, Cum'a, 24.
- 58 HM11102 İbn Hanbel, III, 12.
- 59 T784 Tirmizî, Savm, 67.
- 60 M917 Müslim, Salât, 74.
- 61 N487 Nesâî, Salât, 21.
- 62 M6853 Müslim, Zikir, 38.
- 63 T2682 Tirmizî, İlim, 19; D3641 Ebû Dâvûd, İlim, 1.
- 64 M4588 Müslim, Cihâd ve siyer, 58.
- 65 Ahzâb, 33/56.
- 66 N1283 Nesâî, Sehiy, 46; HM3666 İbn Hanbel, I, 387.
- 67 M7109 Müslim, Sıfâtü'l- münâfıkîn, 69.
- 68 Fussilet, 41/30-32.

Kaynak: Diyanet İşleri Başkanlığı, Hadislerle İslâm, 1. Cilt, s. 529-538